

Inhoudsopgave

- Inleiding
- Wat is een pneumokokkeninfectie?
- Wat is pneumokokken meningitis?
- Wat is pneumokokken sepsis
- Hoe vaak komt de ziekte voor?
- Hoe is het te herkennen?
- Wat kunnen de gevolgen zijn?
- Wie krijgt het?
- Is pneumokokken meningitis besmettelijk?
- Wat kunt u er tegen doen?
- Werkt vaccinatie afdoende?
- Waarom geen vaccin in het vaccinatieprogramma?

Inleiding

"In het ziekenhuis hoorden we dat het om hersenvliesontsteking ging veroorzaakt door de pneumokokkenbacterie. Gelukkig, dachten we nog, niet de meningokok, die altijd in de krant staat. Nu weten we wel beter. Onze dochter is doof, heeft een hersenbeschadiging en zit in een rolstoel".

Pneumokokken meningitis is een weinig voorkomende ziekte. Voor de media niet vaak genoeg om er veel aandacht te besteden. Wat veel mensen niet weten is dat pneumokokken meningitis neurologisch gezien één van de ernstigste vormen van meningitis is.

In deze brochure wordt uitgelegd wat pneumokokken meningitis is, wat de gevolgen kunnen zijn en welke preventiemogelijkheden er zijn.

Wat is een pneumokokkeninfectie

Infecties in het lichaam worden veroorzaakt door ziekteverwekkers. Verschillende ziekteverwekkers veroorzaken verschillende infecties. De pneumokokkenbacterie is een bekende ziekteverwekker van longontsteking (pneumonie), middenoorontsteking, bloedvergiftiging (sepsis) en, in mindere mate, hersenvliesontsteking (meningitis). Is er sprake van bijvoorbeeld een longontsteking, dan kan de pneumokok zich daarnaast ook in de bloedbaan bevinden zonder schade te veroorzaken. Een pneumokok in het bloed wil dus niet automatisch zeggen dat er sprake is van een bloedvergiftiging!

Wat is pneumokokken meningitis

Pneumokokken meningitis wil zeggen meningitis veroorzaakt door de pneumokok. Meningitis betekent hersenvliesontsteking: een ontsteking van de vliezen die de hersenen en het ruggenmerg omvatten.

Wat is pneumokokken sepsis

Sepsis betekent een infectie in de bloedbaan, bloedvergiftiging. Deze kan ook door de pneumokok veroorzaakt worden. Pneumokokken sepsis komt vooral bij ouderen voor, vaak als complicatie van longontsteking. Het kan gaan om een zeer snel verlopend ziektebeeld (uren). In een aantal gevallen verloopt sepsis fataal of is er sprake van ernstige restverschijnselen.

Hoe vaak komt pneumokokken meningitis voor?

Jaarlijks worden \pm 230 personen in Nederland getroffen door pneumokokken meningitis. Jonge kinderen en ouderen lopen het grootste risico op deze ziekte:
 \pm 20% van de patiënten is jonger dan een jaar;
 \pm 36% van de patiënten betreft kinderen jonger dan 5 jaar;
 \pm 38% Van de patiënten is ouder dan 50 jaar.

Hoe is het te herkennen?

De eerste verschijnselen van pneumokokken meningitis komen vaak overeen met die van griep:

koorts	braken
niet lekker voelen	hangerig zijn
hoofdpijn	slaperigheid

Naarmate het ziektebeeld vordert, komen daar klachten bij als:

verwardheid	licht/geluid aversie
sufheid/apathie	stijve nek (nekkrimp)
toevallen (insulten)	comateus

Bij **baby's** kan er sprake zijn van **luierpijn** (pijn bij het optillen van de beentjes) en van een **opgezwollen fontanel** (deze is bij baby's nog niet gesloten). Het tijdsbestek tussen gezond zijn en ziek worden ligt tussen de 12-48 uur. Daar waar een griep beter wordt, wordt een patiënt met meningitis juist erger ziek.

Sommige patiënten hebben voorafgaand aan de pneumokokken meningitis een oorontsteking.

Regelmatig hoort de NMS dat "de patiënt anders ziek is dan anders". Hij/zij is niet gewoon ziek; "het klopt niet". Iets dat een arts door de telefoon niet kan zien. Het is dan ook belangrijk dat de arts een patiënt ziet, om hem/haar goed te kunnen beoordelen.

In een aantal gevallen kenmerkt het ziektebeeld zich juist niet door de snelheid maar door een periode van koorts/hoofdpijn/niet lekker zijn, wat beter worden, weer koorts/hoofdpijn, weer wat beter, tot na ongeveer een week de ziekte "doorbreekt".

Wat kunnen de gevolgen zijn?

Ongeveer 26% van de patiënten komt te overlijden. Rond de 20% houdt ernstige gevolgen over. Soms is er een ontsteking van bloedvaten in de hersenen, waardoor herseninfarcten kunnen ontstaan. Regelmatig gehoorde klachten na pneumokokken meningitis zijn: doofheid, hoofdpijn, vermoeidheid, concentratie-, leer- en gedragsproblemen, waterhoofd (hydrocefalus), verlammingen, evenwichtsproblemen, epilepsie, spraak- en taalstoornissen, dubbelzien en (psychische/lichamelijke) ontwikkelingsachterstand.

Wie krijgt het?

De pneumokok leeft bij ongeveer 40% van de mensen als een tijdelijke bewoner in de neus- en keelholte. Op kinderdagverblijven draagt zelfs 60% van de kinderen de bacterie bij zich. Hij verspreidt zich door "druppeltjes", door bijvoorbeeld in iemand zijn gezicht te hoesten.

Meestal merkt iemand daar niets van. Het lichaam bouwt afweer op tegen de bacterie en zal hem een volgende keer herkennen en bestrijden. Soms veroorzaakt hij een infectie als longontsteking, middenoorontsteking en/of bloedvergiftiging. In een aantal gevallen veroorzaakt hij hersenvliesontsteking. Zoals eerder gezegd lopen jonge kinderen en ouderen een iets hoger risico op deze ziekte dan andere leeftijdsgroepen. Dit heeft te maken met het afweersysteem dat pas bij kinderen vanaf \pm 5 jaar op

volle sterkte is. Op oudere leeftijd neemt de afweer af.

Waarom de één wel pneumokokken meningitis krijgt en de ander niet, is niet bekend.

Wel is bekend dat mensen die te weinig afweer (antistoffen) hebben tegen de pneumokok, een groter risico lopen. Zij worden dan gevaccineerd of krijgen antibiotica ter preventie (of beiden). Vaak gaat het om jonge kinderen, die na een aantal jaren wel voldoende afweer hebben (na hun vijfde jaar).

Ook mensen met een slecht werkende, of geen, milt, lopen meer risico.

Is pneumokokken meningitis besmettelijk?

Pneumokokken meningitis is niet besmettelijk. De bacterie zelf, de pneumokok, wel. Wanneer iemand de bacterie bij zich draagt, wil dit zeker niet zeggen dat hij/zij meningitis zal krijgen.

In tegenstelling tot de meningokok groep C, komt pneumokokken meningitis meestal als een alleenstaand geval voor.

Wat kunt u er tegen doen?

De enige afdoende mogelijkheid om pneumokokken meningitis te voorkomen is vaccinatie.

Op dit moment zijn er in Nederland 2 soorten vaccins beschikbaar tegen de pneumokok:

1. **Een polysaccharide vaccin.** Dit vaccin werkt kortdurend (maximaal 5 jaar) en biedt geen bescherming aan kinderen jonger dan 2 jaar. Dit vaccin wordt vooral gegeven aan ouderen met een verhoogde kans op meningitis (ouder dan 50 jaar).

2. **Een conjugaatvaccin.** Dit vaccin werkt minimaal 5 jaar (naar verwachting 10-20 jaar) en beschermt kinderen vanaf 7 weken.

Beide vaccins zijn via de huisarts of specialist verkrijgbaar, op eigen kosten (tenzij er een indicatie is, zoals bijvoorbeeld geen milt).

Wat betreft het conjugaatvaccin hebben kinderen die jonger dan een jaar zijn 3 vaccinaties nodig en in het tweede levensjaar een 4e. Op dit moment wordt onderzocht of 3 i.p.v. 4 vaccinaties voldoende zijn om iemand te beschermen.

Kinderen tussen de 12-24 maanden hebben 2 vaccinaties nodig (minimaal 2 maanden ertussen). Voor kinderen ouder dan 2 jaar is 1 vaccinatie voldoende. Het vaccin kost ongeveer € 70 per injectie.

Werkt vaccinatie afdoende?

Vaccinatie is geen volledige garantie om de ziekte te voorkómen. Het risico op pneumokokken meningitis wordt wel veel kleiner door vaccinatie.

Dit heeft te maken met de pneumokok die uit 80 serotypen (broertjes/zusjes) bestaat. Een aantal van die 80 serotypen veroorzaakt meningitis.

Het polysaccharide vaccin beschermt tegen 23 serotypen. Het conjugaat vaccin beschermt tegen 7 serotypen. Die 7 serotypen zijn verantwoordelijk voor ongeveer 40-60% van alle gevallen van pneumokokkenmeningitis. Dat wil zeggen dat 40-60% wordt veroorzaakt door andere serotypen.

Na vaccinatie wordt het risico dus kleiner, maar blijft er een kans bestaan op pneumokokken meningitis door serotypen die niet in het vaccin zitten.

Pneumokokken vaccin in het RijksVaccinatie-Programma (RVP)

Vanaf 1 april 2006 wordt het pneumokokkenvaccin via het RVP verstrekt. Dit betekent dat alle baby's die op of na 1 april geboren zijn/worden met 2, 3, 4 en 11 maanden het conjugaat vaccin krijgen. Deze vaccinatie wordt tegelijkertijd met de DaKTP-Hib prik gegeven.

Kinderen die voor 1 april geboren zijn krijgen deze vaccinatie dus niet via het RVP. Willen ouders hen wel laten vaccineren, dan kan dit via de huisarts op eigen kosten. De kosten zijn ongeveer EUR 55 per spuit. Indien besloten wordt tot vaccineren, dan dient erop gelet te worden dat het goede -conjugaatvaccin gegeven wordt, met name aan kinderen die jonger dan 2 jaar zijn. Dit vaccin heet Prevenar.

Pneumokokken meningitis in het kort

Nederlandse Meningitis Stichting

2006

Voor nadere informatie:
NMS, Postbus 265, 3760 AG SOEST
Telefoon: 035-5880072 (dag en nacht) Fax: 035-5336415
Website: www.meningitis-stichting.nl;
KvK Eemland 4190597
ABN-AMRO 60.57.05.100 of Postbank 754.27.27